

Translation of Euphemisms – Difficulties Faced by Future Competitive Translators in the Labor Market

Oxana CHIRA,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Rezumat: Eufemismul este unul dintre obstacolele în traducere. În acest articol, abordăm, din perspectivă comparativă, problema traducerii eufemismelor, prezente în toate ramurile activității umane. Analiza comparativă a acestora ia în vizor nu doar asemănările dintre eufemismele prezente în română și germană, ci și obstacolele care apar în cazul traducerii lor dintr-o limbă în alta. Sînt vizate două planuri: cel lexical și cel sintactic.

Cuvinte-cheie: eufemism, traducere, analiză, echivalent.

Abstract: The euphemism establishes one of the obstacles to the translation. This study bends over the problems which puts the translation of euphemisms in all the branches of the human activity. The contrastive analysis of the established comparable corpuses revealed not only the resemblances between the euphemisms strategies applied in Rumanian and in German, but also the obstacles susceptible to appear during the translation of the euphemisms. This analysis of the material in the books of translation allows identifying euphemistic equivalents on the lexical and syntactic plans. By means of the media texts (periodicals *Timpul*, *Express* and *Spiegel*), the students confront with the objective linguistic complexity appropriate for a language as it is anchored in a given cultural and civilization frame.

Key-words: euphemism, translation, analysis, equivalent.

„Traducerea este cea care transformă totul pentru a nu schimba nimic”.
(Günter Grass)

Schimbările profunde intervenite în viața socială au impus un nou tip de comunicare deschisă tuturor inovațiilor lexicale. Observațiile care urmează în articol se referă la corectitudinea politică cu atenție specială exprimată prin eufemisme și traducerea lor. Eufemismele datorită intenției de omisiune a anumitor informații cu scopul de menajare a unui grup social în minoritate sau de manipulare a lui, a devenit unul dintre mijloacele verbale cel mai des utilizate în comunicare. Expunerea conceptului de *corectitudine politică* [2, p. 34] ne-a sugerat ideea că nu numai în Germania, dar și în Republica Moldova viitorii traducători, actualii studenți vor avea nevoie de cercetări aprofundate în domeniul propus studierii noastre pentru a beneficia de un loc de muncă pe piața muncii.

Alegerea acestui subiect este motivată prin numărul considerabil de eufemisme în ultimii ani în diverse domenii, prin valorile stilistice și semantice dezvoltate, prin exprimarea tolerantă, voalată. Deși analiza noastră este predominant lingvistică, nu vor lipsi precizări de ordin cultural, cu referire la specificul Republicii Moldova și Germaniei. O asemenea abordare este cu atât mai necesară, cu cât mai mulți studenți azi absolvesc Facultatea de Limbi și Literaturi Străine și absolvenții de mâine, care vor fi încadrați în câmpul muncii în calitate de traducători. Să revenim la citatul „Dezvoltarea activității de traducere are o dublă consecință: contribuie la apropierea culturilor, în special pentru popoarele care au ajuns la același nivel de dezvoltare, iar la rîndul ei această apropiere a culturilor duce la o apropiere a limbilor, ceea ce constituie premisa formării pe cale naturală a unei limbi unice. Pînă acolo însă este o distanță destul de mare, iar în parcurgerea ei nu ne putem dispensa de traducere⁷³”. Cu certitudine, orice traducere făcută din germană în română sau din română în germană, apropiere a limbii de alta, o cultură de alta și, astfel, pot fi comparate atât limbile din punct de vedere gramatical, cât și lexical, evoluția ambelor limbi, dar și atitudinea vorbitorilor din ambele țări despre tot ce ține de tabu, interdicții de limbaj etc.

O mare parte din ceea ce se considera normă de-a lungul timpului și-a schimbat deja comportamentul său în Moldova și Germania, mai ales în temele actuale deschise *sexualitatea, igiena, frumusețea, politica sau felul și gradul de critică*. Aceste teme sînt frecvente, de aceea este lesne știut că studentul trebuie să cunoască traducerea lexicului tabu, evitînd situațiile neplăcute, folosind eufemisme, păstrînd funcția lor de mascare sau de voalare, cum să le explice în cazul în care nu găsește echivalentul în limba țintă. E cunoscut faptul că în comunicările oficiale sînt folosite mijloacele eufemistice care, la rîndul lor, sînt evidențiate prin intonație, pauză, cuvinte de serviciu *așa zisele, să nu zicem altfel, tocmai, ca să mă exprim corect, nu știu cum mai bine să zic, ca să nu zic direct*, etc. În așa mod, se încearcă ocolirea la tot ceea ce ar ofensa, ar umili, ar incomoda.

De la primele ore de limbă germană, deseori întîlnim eufemisme în compunerile studenților, ca de exemplu: *Meine Mutter ist nicht mehr mit uns, sie hat uns für immer verlassen. Mama nu este cu noi, ne-a părăsit pentru totdeauna* (în loc de *ist gestorben, a murit*), utilizat pentru a voala aspectul neplăcut. În exemplul următor, eufemismul apare din dorința de a masca situația neplăcută: *Mein Vater kommt immer blau nach Hause sau Er ist gemeinschaftsunfähig* în loc de „beat”. Eufemismele contribuie la ascunderea aspectelor defavorabile în familie (ceea ce am observat în exemplele de mai sus), dar și în societate, exprimate în exemplele: „Die Großeltern sind *sozial schwach* und zudem sehr alt“ [E., 23.06.2008, p. 9]. „Acest ajutor financiar permite garantarea unui venit minim pentru fiecare *familie vulnerabilă*” [T., 11.03.2010, p. 2].

Un domeniu în care substituirea cu eufemisme este frecventă este cel al denumirilor de profesii: *Mein Vater ist Gastarbeiter in Moskau* în loc de „Fremdarbeiter” deci *lucrător invitat* în loc de „imigrant”. *Meine Mutter ist Parkettkosmetikerin*⁷⁴ oder *Bodenmasseurin*. În limba germană întîlnim în acest domeniu ca și în limba română⁷⁵ eufemismele: *Raumpflegerin* pentru „Putzfrau”, *Entbindungshelfer* în loc de „männliche

⁷³Mey, J.L. (ed.) *Concise Encyclopedia of Pragmatics*, Oxford, Elsevier, 1998, p. 504.

⁷⁴Mama mea este *cosmeticiană de parchet sau masioză pentru podea*.

⁷⁵Eufemismele *stewardesă*, „însoțitoare de bord, *Haarstylist* frezer, *bodyguard* paznic”, *office manager* „secretară”, baby-sitter „dădacă” sînt frecvente în limba română și sigur observate deja de studenți.

Hebamme”, *Entsorgungsbeauftragter* pentru „Müllmann“, *Haarstylisten* în loc de „Friseurin/Friseur” care lucrează deja în *Haarstudio* și nu ca mai odinioară „Friseurladen” etc. Toate aceste exemple sînt utilizate atît în vorbirea orală, cît și în scris, deja fiind înregistrate la biroul *Jobcenter Düsseldorf* un eufemism care recent a înlocuit ARGE (Arbeitsgemeinschaft)⁷⁶. În general, se evită denumirile profesiilor înjositoare, preferîndu-se termenii cu un grad mai mare de responsabilitate, generalitate sau experiență. Astfel ca *operator, personal, agent* pentru „femeie de serviciu”.

Pentru a traduce corect, e nevoie de posedarea limbajului actual, pe care viitorul translator îl posedă în urma lecturilor atît în germană, cît și în română. Citind ziarele actuale la orele de traducere consecutivă, putem suprapune, verifica variantele corecte, exemplifica, dar și analiza lexical propus studierii. Am selectat în limba română eufemisme din diverse surse și ne-am propus să le găsim din același domeniu în limba germană, astfel observînd că nu întîmplător se utilizează eufemismele în fiecare domeniu. Cauzele multiple sînt:

- de înfrumusețare:

„Für *Raumpflegerin* Melanie hätte alles so schön sein können” [E., 12.09.2009, p. 6]. „Fecioru-său Dumitru, mezinul, a lucrat opt ani de zile ca *angajat la serviciul salubrității* la o întreprindere de stat” [T., 13.01.2011, p. 5].

- de omitere a unui tabu religios:

„Der britische Schauspieler Michael Gough hat am Donnerstagmorgen *seine Augen für immer geschlossen*” [E., 18.03.2011, p. 1]. „A rămas singură pe lume, cînd unica soră pe care o avea a *închis ochii pe vecie*” [T., 11.03.2011, p. 8].

- de omitere a ofensei, mai ales în domeniul medical: în română retard în loc de întîrziere (mentală) în germană eufemistic e tradus *funktionsgehemmt* în loc de *behindert*. În cazul dat, traducerea incorectă ar putea insulta o persoană cu handicap. În contextul următor se observă cele menționate: „Helene Jarmer, Österreichs erste gehörlose Abgeordnete, weiß...” [E., 24.09.2009, p. 4], în română „Helene Jarmer, prima deputată cu dezabilități de auz din Austria, știe...” în loc de germ. <„taub” sau rom. <„surd”. Să ne imaginăm traducerea lipsită de eufemism: „Helene Jarmer, prima deputată surdă din Austria, știe...”

În urma a mai multor suprapuneri, am constatat faptul că domeniile de utilizare atît în română, cît și în germană sînt identice, ceea ce ne-a facilitat actul de traducere, găsind echivalentul din limba sursă în limba țintă.

Unele informații din textul sursă prezentate cu ajutorul unui eufemism de mascare pot fi absolut indescifrabile pentru receptorul textului țintă. În așa caz traducătorul decide singur dacă va păstra sau nu funcția de mascare în textul țintă. Cunoașterea lingvistică nu îi este însă în acest caz de prea mare folos, mai mult decît atît, e cazul să ne amintim de interculturalitate. În aceste cazuri mai dificile, profesorii de limbi străine intervin cu concretizări din propria experiență sau cu ajutorul dicționarelor cu mai multe sensuri. Unele eufemisme ce țin de cultura germană rămîn în domeniul reclamelor la produsele de îngrijirea corpului: *dritte Zähne* (Zahnarztpraxis) în loc de „künstliches Gebiss⁷⁷”, *Creme für reife Haut* (DM Drogerie) pentru „Antifaltencreme⁷⁸”, *Tronstiz* (alte Restaurants) în loc de „WC” sau și mai vechea variantă, care poate fi întîlnită în castele: *wohin der König zu Fuss geht*⁷⁹. Termenul „îmbătrînire” este nu numai în limba germană, dar și în română evitat în reclamele la produsele cosmetice. În acest caz este preferabil eufemismul *maturizare*, fiind un termen cu o conotație pozitivă.

Profesorii trebuie să menționeze că nimic nu e întîmplător în limbă utilizată și mai ales eufemismele. Pentru ca această idee să fie mai explicită, am ales expresia cea mai „tradusă” și necesară „a merge la veceu” în limba germană și am constatat faptul că utilizarea eufemismelor ce substituie această expresie ține:

- de profesie și poate fi tradusă diferit, în dependență de cine e folosită: de un matematician *3,14 machen*, de un chimist *das Stickstoffproblem lösen*, oamenii de afaceri fac *Bio-Break*, de un consultant pentru impozite *die Mehrwertsteuer absetzen*, de șoferul autocarului *Nächste Gesundheitspause in 10 Minuten!* etc.

- de mediu în care este utilizat eufemismul: în berărie *Ich bring mal eben das Bier weg*, în școală *ums Müssen-Müssen gehen*, în grădiniță *aufs Töpfchen gehen* etc.

Dar dacă privim expresiile eufemistice diacronic, ele se modifică: în localele vechi a rămas expresia *Wo ist der Tronsitz?* scris pe uși în loc de WC sau *ich gehe à la baigne*, iar în anii 50 era folosită în școli expresia *die Enten schnattern lassen*.

Deci sînt aceleași sensuri de cuvinte învelite în „hîrtie colorată de ciocolate dulci” și, la prima vedere, le percepem altfel, le interpretăm mai blajin, ne convingem că nu e ceva grav, dar pînă la urmă facem doar un machiaj realității. Două aspecte deosebit de importante ale traductologiei de care trebuie de ținut cont sînt: funcția de comunicare și funcția de transfer cultural.

Adesea apelăm la creativitate sau la eufemisme ad-hoc în procesul de traducere, ceea ce nu este interzis, făcînd însă obligator referință cu explicarea termenului ad-hoc. Despre creativitatea traducerii eufemismelor, care reprezintă una din cele mai complicate traduceri, avem posibilitate mai detaliat să citim în lucrarea *Kreatives Übersetzen*, în care sînt descrise cu mici amănunte procesele mentale din timpul actului de traducere [4, p. 18].

E cazul să menționăm noi, profesorii de limbi străine, că studentul cunoaște la nivel înalt o limbă străină atunci cînd nu numai se exprimă corect gramatical, dar dispune de o cunoaștere a structurilor textuale, a realităților culturale, sociale, istorice, economice. Ceea ce s-a știut mereu că traducătorul face modificări în textul țintă, dar sînt cazuri cînd și receptorul textului țintă *trebuie* manipulat.

Vom încerca să facem o retrospectivă a cîtorva exemple de eufemisme de la orele de traducere, unul fiind *a fost disponibilizat* în loc de „concediat”, și în textul țintă se traduce fără a fi păstrată funcția eufemistică „entlassen”, în loc de eufemismele *freigesetzt wurde, erwerblos wurde* etc. Deci traducătorul care nu păstrează eufemismul schimbă sensul mesajului camuflat de autorul textului, astfel *neobținînd* o traducere corectă. Exemplul *disponibilizate* „Mii de persoane vor fi *disponibilizate*, din cauza crizei economice” [T., 12.11.2009, p. 3], același eufemism în limba germană este: „Die Mitarbeiter forderten *die Freisetzung* korrupter Spitzenmanager und Vorgesetzter sowie bessere Arbeitsbedingungen” [E., 23.03.2011, p. 8].

Din punct de vedere gramatical, este mult mai simplu de a îmbrăca un adjectiv sau adverb în haina unui verb și viceversa. De exemplu, în limba română avem variantele *disponibilizare, disponibilizat, a disponibiliza*, la fel și în limba germană avem substantivul eufemizat *Freisetzung*, de la care formăm celelalte părți de vorbire *freigesetzt, freisetzen*. Ceea ce este dificil pentru traducător, că o seamă de eufemisme birocratice apar, în jurul unui moment de maximă tensiune a vieții profesionale, în cazul nostru pierderea postului. E binevenită remarcă precum că „Lexicografia românească trebuie să se adapteze din mers cîmpului semantic al șomajului. Dacă au schimbat definițiile cuvintelor de bază [...] dicționarele nu s-au arătat la fel de prompte în a introduce inovațiile. În DEX 1996 nu apare, de pildă, verbul cel mai des folosit în momentul de față pentru situația în discuție: *a disponibiliza* (cu participiul adjectival *disponibilizat* și cu substantivul nume de acțiune *disponibilizare*)”⁸⁰.

Indiscutabil este faptul că se întîlnesc eufemisme în discursurile politice, citite de studenți în reviste sau audiate în texte propuse la orele de audiere, conversație, mass-media al căror comprehensiune este necesară mai întîi în limba maternă, apoi în limba germană. Construcțiile eufemistice politice îndeosebi sînt condiționate de specificul cultural al emițătorilor, de aceea traducătorul trebuie să fie foarte crea-

⁷⁶ARGE este bine cunoscut în Germania de șomeri, care primesc de la ARGE ajutor social, de aceea de la 1 ianuarie 2011 a fost modificată denumirea instituției în *Jobcenter*, un eufemism neologism din engleză, pentru ca să înfrumusețeze viața șomerilor și să nu pronunțe cu pudoare ARGE.

⁷⁷În română: „proteză”.

⁷⁸În română: „crema împotriva ridurilor”.

⁷⁹În română: *unde regele merge pe jos*, considerat eufemism pentru „veceu”.

⁸⁰*Tratat de lingvistică generală*, sub redacția Al. Graur, S. Stati, L. Wald, București, Ed. Academiei, 1971, p. 155.

tiv pentru a reuși să exprime un fapt real, mai ales pentru a obține efectul manipulativ. Norman Fairclough definește manipularea în felul următor: „Manipularea lingvistică este folosirea conștientă a limbajului într-o manieră deviantă pentru a-i controla pe alții”⁸¹. Să nu uităm că în societate cultul libertății presei și cultul manipulării prin eufemisme a devenit și mai rafinat în ultimii ani.

Libertatea de opinii se simte și în mediul academic, unde studenții vorbesc pe cât de frumos, pe atât de voalat despre evenimentele politice din țară, comparându-le cu cele din Germania, le interpretează sau le critică cu ușurință. Este așteptată reacția profesorului, care voalat trece peste astfel: „Lăsăm subiectul *basmelelor politice*, trecem la următorul exercițiu!” În așa mod, utilizăm eufemismul de mascare *basme politice* în loc de „minciuni”, urmărind scopul de a ascunde receptorului anumite informații compromițătoare (în auditorii) sau cu potențial efect negativ prin evidențierea doar a unor elemente superficiale ale informației.

Unul dintre cele mai uzuale eufemisme în domeniul politic, care este prezent în mai toate limbile, este *Ministrul Apărării* în loc de *Ministru de război*⁸² în germană *Verteidigungsminister* [1, p. 468] în loc de „Kriegsminister”, *Minipax* pentru „Ministry of War” în engleză. Deoarece este specific pentru literatura germană descrierea războaielor, deseori ne confruntăm cu astfel de traduceri, în care sînt eufemismele în limbajul militar folosite cu scopul de a masca realitatea crudă a războiului, exemplul *das Ziel* în loc de *der Mensch: das Ziel neutralisieren* ne confirmă acest adevăr. Unele eufemisme din domeniul militar coincid și nu e dificil de a traduce: *liquidieren* prin *a lichida*: „Unii reușeau să treacă alții erau *lichidați*” [L., 6/2011, p. 85] în loc de „omorîți”, dar nu numai din domeniul militar coincid în ambele limbi, exemplu ar fi: „Die Zahl der *Senioren*, die es an die Uni drängt, wird von Jahr zu Jahr größer” [Unisp., 14.03.2011] și în română „*Seniorii* din banking își povestesc viitorul” [A., 06.02.2011]. Cuvintele politice la modă, repetate intens în dezbaterile publice, ajung foarte repede să-și lărgescă sensul și să treacă hotarele temelor război, politică, militară, fiind folosite în limbajul actual în toate domeniile, păstrînd funcția eufemistică. Propoziția următoare ne confirmă cele menționate: „Eine Frau aus Adenau in der Eifel heuerte ihn an, um *ihren Ex zu liquidieren*” [E., 02.12.2009, p. 7].

Înnoirea vocabularului unei limbi este un proces esențial și inevitabil, în condițiile schimbărilor care au loc permanent în societatea umană. Astfel, în domeniul militar numărul termenilor împrumutați din limba engleză este din ce în ce mai mare. De exemplu *operation freedom* (despre războiul din Irak), *die Operation* sau *Operațiunea din Irak*, *Konflikt in Irak*, *conflictul din Irak* – eufemisme ce substituie lexemul „război” sînt identice și nu au nevoie de explicări. Ceea ce am observat în revista *Spiegel*, e că majoritatea eufemismelor ce țin de războiul din Irak sînt eufemisme neologisme de origine engleză care s-au păstrat în original, motivul fiind soldații NATO, armamentul american etc. eufemismul *transition* e folosit în limba germană în loc de „Sicherheitsverantwortung” [Sp., 8.08. 2011].

În cazul abrevierilor e o altfel de situație și, cu certitudine, viitorii traducători au nevoie de descifrări, în astfel de cazuri le vin în ajutor dicționarele de abrevieri: De exemplu: *H-Bombe*= *Wasserstoffbombe* [Wahrig, S. 610], *Milit* în loc de „Militar” [Duden, S. 28], „*ABC-Waffen* (atomare, biologische und chemische Waffen)” – (arme atomice, biologice și chimice), în română e aceeași situație indescifrabilă „El inițiasă *operațiunea RYAN*” – (atacul cu rachete nucleare) [L., 6/2011, p. 91]. Una din cele mai vechi și cunoscute abrevieri eufemistice *P.C.R.* „Partidul Comunist Român” substituie formula *pile, cunoștințe, relații*. Expresia „El face parte din P.C.R.” la ora actuală, partid care nu mai există în România, ar fi incorect tradusă în limba germană *Er ist Mitglied der R.K.P. (Rumänische Kommunistische Partei)*, corect fiind *Er hat Beziehungen* și mai frumos este *Er hat Vitamin B*⁸³, unde abrevierea *B* este eufemism pentru *Beziehung*.

În exemplele de mai sus sînt folosite abrevieri, astfel expresia devenind intransparentă, lesne putem vorbi de un eufemism mascat. Prin astfel de eufemisme sînt acoperite realități neplăcute sau se împiedică înțelegerea unei situații, se încearcă modificarea imaginii compromise a unor fapte, acțiuni, obiecte de către viitorii traducători etc. Analizînd eufemismele din domeniile prezentate, observăm că interdicțiile lingvistice sînt impuse nu numai de vorbitori, dar și de factorii externi.

În concluzie, putem afirma că traducerea eufemismelor constă într-o traducere dublă, mai întii se poate spune intralingvistică și abia apoi se traduce la nivel interlingvistic. Altfel zis, o traducere simultană nu se limitează numai la ceea ce a auzit traducătorul sau la ce a fost scris, dar și la ceea ce s-a dorit să se spună sau să se scrie. Cu alte cuvinte, diversitatea posibilităților de traducere a eufemismelor este impusă de condițiile vieții sociale, dar depinde în mare măsură și de gradul de inteligență a traducătorului. Din păcate, o traducere bună este greu de făcut. Se întîmplă des că traducători neprofesioniști nu reușesc să traducă într-un stil care să sune natural, nici chiar în limba lor maternă. Pe de altă parte, traducerea unor termeni mai mult sau mai puțin camuflați, necesită și o muncă de căutare în dicționarele bilingve sau cele explicative consacrate diverselor domenii. Eufemismele limbii germane pot fi percepute și traduse cu ajutorul *Dicționarului de eufemisme online* <http://euphemismen.de/Alle/>, în engleză sînt o multitudine de dicționare de eufemisme⁸⁴, în limba rusă există mai recent dicționarul eufemismelor de Сеничкина Е. П.⁸⁵. Din păcate, nu putem vorbi despre dicționare de eufemisme în limba română, dar sperăm că cele din limbile străine propuse mai sus vor fi un suport studentului de azi și traducătorului de mâine.

E momentul să amintim că atât timp cît o secretară va fi angajată și ca translatore în Republica Moldova și va fi plătită pentru funcția de secretară care posedă mai multe limbi străine, vor fi traducerile „nu prea bune”, să nu le zicem altfel. Deci piața muncii trebuie să se decidă ceea ce-ți dorește: traduceri calitative sau salarii minime?

Revenind la profesorii care au ore de traducere, putem afirma că în faza procesului de traducere, cadrul didactic poate face uz de unele tehnici, cum ar fi tehnica „piciorului în ușa”, tehnica „uși în față” sau tehnica „mingii la joasă înălțime”. Ne-am oprit la tehnica „piciorului în ușa” (foot in the door)⁸⁶, care constă în a cere, inițial, mai puțin pentru a obține, în final, mai mult, avînd la bază o idee exprimată foarte bine prin zicala populară „dai un deget și-ți ia mîna toată” [3, <http://www.rcsedu.info>]. Astfel, e cazul să lucrăm / acționăm în așa mod la orele de traducere, să cerem puține traduceri, dar să obținem traduceri calitative, ceea ce ar însemna *mult* conform tehnicii „piciorului în ușa”.

Abrevieri:

- A. = Adevărul, cotidian, România.
- E. = Express, regionale Boulevardzeitung, Germania.
- L. = Lumea, Revistă lunară de politică internațională, România.
- T. = Timpul, Cotidianul național independent, Republica Moldova.
- Sp. = Der Spiegel, deutsche Nachrichtenmagazin, Germania.
- Unisp., = Unispiegel, deutsche Nachrichtenmagazin, Germania.

Bibliografie:

1. Bacquelaîne, F., *L'euphemisme, un obstacle à la traduction* //Revista da Faculdade de Letras Línguas e Literaturas, II Série, vol. XXIII, Porto, 2006 [2008], pp. 463-487.
2. Behrens, M., Rimscha, R. von., *Politische Korrektheit in Deutschland. Eine Gefahr für die Demokratie*, Bonn, Bouver Verlag, 1995.

⁸¹'Linguistic manipulation' is the conscious use of language in a devious way to control other terms”.

⁸²Le terme euphémisant «ministre de la Défense», le mot «défense» renvoie par métonymie à une réalité plus large, la guerre, dont le nom est évité par euphémisme depuis le traumatisme des deux guerres mondiales [Bacquelaîne, p. 468].

⁸³Lexemul *Beziehung* în română se traduce *relație*, iar *Er hat Vitamin B* < el are vitamina B.

⁸⁴Holder R. W. *A dictionary of euphemisms*, MacDonald J. *A dictionary of obscenity, taboo & euphemism*, Neaman J. S. *A dictionary of euphemisms* etc.

⁸⁵A se vedea sursa: Сеничкина Е. П. *Словарь эвфемизмов русского языка*, Москва: Флинта: Наука, 2008.

⁸⁶Jonathan L. Freedman și Scott C. Fraser au fost primii care au descris această tehnică, fără a o numi ca atare, este cercetată în comparație cu celelalte tehnici posibile în grup de Marian D. Ilie și prezentată într-un sistem de reguli și proceduri ale grupului de studenți.

3. *Duden, Deutsches Universal Wörterbuch*, Mannheim/Zürich, Dudenverlag, 2007.
4. Ilie, M. D., *Principii, norme și reguli pentru un bun management al grupului de studenți în activitățile de prelegeri sau/și seminare* //Revista de cercetare în științe ale educației, 26 februarie 2007, disponibil la: <http://www.rcsedu.info>

Texte

Adevărul, www.adevarul.ro, România, (06.02.2011).

Express, regionale Boulevardzeitung, Germania, (23.06.2008, 12.09.2009, 02.12.2009, 24.09.2009, 18.03.2011, 23.03.2011).

Lumea, România, (6/2011).

Timpul, Republica Moldova, (11.03.2010, 13.01.2011, 12.11.2009).

Der Spiegel, www.spiegel.de, Germania, (8.08. 2011).

Unispiegel, www.unispiegel.de, Germania, (14.03.2011).